

Andrejka Žejn

Temelji slovenske dialektologije v doktoratih in delu slovenskih študentov slovanske filologije na Dunaju

Karel Štrekelj, Josip Komljanec, Ivan Grafenauer in Ljudevit Pivko so za temo svoje doktorske disertacije na slovanski filologiji dunajske univerze izbrali glasovje domačega narečja. Štrekelj in Grafenauer sta se nato v znanstveni karieri vsak na svojem področju ukvarjala z etnologijo, literarno zgodovino in jezikoslovjem. Komljanec in Pivko sta po doktoratu poučevala na gimnazijah na Štajerskem in se aktivno udeleževala na kulturnem in družbenopolitičnem področju.

Karel Štrekelj

Karel Štrekelj je v svoji karierni poti slovanskega filologa zaznamoval tako slovensko znanstveno etnologijo¹ – kot etnolog je najbolj znan po monumentalni znanstvenokritični izdaji slovenskih narodnih pesmi –, literarno zgodovino² in jezikoslovje, na začetku njegove znanstvene poti pa stoji ukvarjanje z dialektologijo. Vprašanja lastnega narečja so ga pritegnila že v mladosti, bila so eden od

- 1 Štrekljev pomen za slovensko etnologijo obravnava monografija *Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti* (prim. Monika Kroječ: *Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001), ki prinaša kronološki pregled Štreklove življenjske, izobrazbene in profesionalne poti, kot jo je avtorica razbiralala iz arhivskih gradiv, avtobiografskih del njegovih sodobnikov oz. sodelavcev, osebne korespondence, objav razprav, prevodov in ocen ter raznih drugih virov; poudarek pa je na kritičnem pretresu njegovih nazorov s stališča začetkov razvoja slovenske etnologije kot znanosti in na pomenu njegovega etnološkega dela, navaja pa tudi bistvene podatke o njegovem dialektološkem in literarnozgodovinskem delu. O Štreklju kot folkloristu prim. še Marija Stanonik: *Folkloristični portreti iz treh stoletij: od baroka do moderne*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012, str. 359–417, kjer je povzeto tudi njegovo literarnozgodovinsko in jezikoslovno delovanje.
- 2 Štreklove literarnozgodovinske raziskave in metodologija so bile natančneje analizirane zlasti ob izidu njegovih rokopisnih predavanj iz slovenske literarne zgodovine na univerzi v Gradcu, prim. Darko Dolinar: Štrekelj, Pypin in opredelitev literarne zgodovine. V: *Slavistična revija*, let. 45 (1997), št. 1–2, str. [247]–267; Darko Dolinar: Literarni zgodovinar Karel Štrekelj. V: *Slavistična revija*, let. 61 (2014), št. 3, str. 447–460; Darko Dolinar: Karel Štrekelj in slovenska literarna zgodovina. V: Karel Štrekelj: *Zgodovina slovenskega slovstva* III–IV, ur. Matija Ogrin. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2014, str. 1211–1240; Matija Ogrin: Karel Štrekelj's Geschichte der slowenischen Literatur: Handschrift, Herausgabe und Einordnung in die slowenische Literaturwissenschaft. V: Ludwig Karničar, Andreas Leben (ur.): *Slowenen und Graz/Gradec in Slovenci*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 2014, str. 219–229.

njegovih primarnih osebnih in študijskih interesov ter predmet njegove doktorske disertacije in pretežni del habilitacije. K svojim raziskavam domačega narečja se je ves čas vračal in jih dopolnjeval, objavil pa je le eno razpravo s tega področja, svoje habilitacijsko delo o morfologiji kraškega narečja.³

Karel Štrekelj se je rodil v Gorjanskem na Krasu 24. februarja 1859. Po ljudski šoli se je v šolskem letu 1867/68 vpisal na normalko v Gorici, ki jo je končal leta 1870. Jeseni istega leta je začel obiskovati goriško gimnazijo in maturiral leta 1878. Na dunajsko univerzo se je vpisal v letnem semestru 1879, obiskoval je predavanja na slovanski in klasični filologiji ter primerjalnem jezikoslovju. Po prvem semestru je študij prekinil zaradi služenja obveznega vojaškega roka. Naprej se je vpisal septembra 1880 in študij končal z doktoratom leta 1884. Štrekelj je poleg Miklošičevih predavanj⁴ poslušal tudi predavanja o češkem jeziku in zgodovini češke in staročeške literature. Na slavistiki se je ukvarjal zlasti s tremi področji: staro cerkveno slovansčino, ki jo je preučeval v jezikovnih spomenikih, slovansko ljudsko pesmijo, ki mu je bila dostopna v številnih zbirkah ljudskih pesmi vseh slovanskih narodov, še zlasti pa ga je zanimala slovenska dialektologija.⁵ V klasični filologiji so ga zanimale predvsem latinska in grška slovnica ter stilistične vaje iz latinščine, med filozofi sta ga pritegnila zlasti Platon in Cicero. Že v prvem in nato v tretjem semestru je obiskoval predavanja iz fiziologije glasu in govora pri Ernstu Brückeju. Poslušal je še predavanja in se udeleževal vaj iz srednje visoke nemščine, sodobne nemške literature, sanskrita in perzijske književnosti ter predavanja iz zgodovine umetnosti in filozofije. Na vajah iz slovanske filologije je še kot študent pod Miklošičevim mentorstvom tudi sam predaval o starosrbskih, starocerkvenoslovanskih in staročeških spomenikih in drugih besedilih.⁶ Med študijem je bil soustanovitelj Slovenskega literarnega društva na Dunaju in od začetka 1879 njegov tajnik ter sodelavec pri Miklošičevem primerjalnem slovarju.⁷

3 Podrobneje so Štrekleje objavljene in neobjavljene dialektološke raziskave in metodologija njegovih del analizirani v članku A. Žejn Znani in neznani dialektolog Karel Štrekelj, *Annales, Series Historia et Sociologia*, let. 29 (2019), št. 2, str. 171–186.

4 Archiv der Universität Wien (v nadaljevanju UAW), Nationale, Karel Štrekelj. Za sezname predavanj po semestrih prim. še Kropelj: *Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti*, str. 13–19.

5 Prim. ZRC SAZU Inštitut za slovensko narodopisje: Štrekelj, Professorenakt; Curriculum vitae.

6 Prim. NUK, Ms 1452: Štrekelj, Karel; Curriculum vitae.

7 Prim. Kropelj: *Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti*, str. 30.

Štreklja so vprašanja lastnega narečja zanimala že v gimnaziji,⁸ med študijskimi počitnicami leta 1880 je začel zbirati gradivo za narečjeslovno raziskavo, leto kasneje je že načrtoval fonološko razpravo za disertacijo ter tudi že morfološko obravnavo narečja.⁹ 28. julija 1883 je Štrekelj na dunajski univerzi prijavil disertacijo *Phonologie des Görzer Mittelkarstdialektes in ihren Grundzügen dargestellt* (Temeljne značilnosti fonologije goriškega srednjekraškega narečja).

Štrekljeva disertacija, prva disertacija iz slovenskega narečnega glasoslovja,¹⁰ ni ohranjena. Za svoje doktorsko delo je Štrekelj dialektologijo zlasti intenzivno preučeval s študijem slovenske in slovanske dialektologije, ki je bila tedaj še tesno navezana na zgodovinsko jezikoslovje. V segmentu primerjalne slovanske slovnice je dobil trdne temelje na predavanjih iz slovanske filologije in v Miklošičevi *Primerjalni slovnici slovanskih jezikov*. Bil je tudi seznanjen z dotedanjimi raziskavami slovenskih narečij. Štrekelj se je oprl na najnovejše izsledke v fonetiki, ki je v času njegovega študija doživela skokovit razvoj, zlasti na raziskave o povezavah med fiziologijo glasov in fonetičnimi raziskavami prof. Ernsta Wilhelma Brückeja, čigar predavanja je obiskoval na Dunaju, in Eduarda Sieversa,¹¹ klasičnega in germanskega filologa ter enega od pionirjev fonetike. Štrekelj se je v okviru svojih dialektoloških raziskav intenzivno ukvarjal tudi z vprašanji slovenskega naglasa in iskal rešitev za ustrezno zaznamovanje naglasa v slovenščini.¹² V avtobiografiji k vlogi za rigoroz je Štrekelj našteval avtorje akcentoloških študij, ki jih je preučeval, v korespondenci z Baudouinom de Courtenayjem pa je v zvezi z akcentom razpravljal o delu Stanislava Škrabca, Matije Valjavca in svojega učitelja Miklošiča.¹³

8 Prim. Jan Baudouin de Courtenay: *Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse*, von Dr. Karl Štrekelj. Wien 1887. V: *Archiv für slavische Philologie*, let. 10 (1887), zv. 1–2, str. 603–615, tu str. 603.

9 Prim. Rado L. Lenček: Štrekljeva pisma Janu Baudouinu de Courtenayju in Baudouinova Štreklju. V: *Slavistična revija*, let. 33 (1985), št. 1, str. [71]–100, tu str. 73, 79.

10 Prim. Martina Orožen: Pogled na slovensko narečno oblikoslovje od V. Oblaka do T. Logarja. V: Zinka Zorko, Mihaela Koletnik (ur.): *Logarjev zbornik. Referati s 1. mednarodnega dialektološkega simpozija v Mariboru*, Maribor: Slavistično društvo, 1999, str. 110–123, tu str. 115.

11 Sievers je zasnoval splošno veljaven sistem glasov na podlagi njihove fiziologije in fonetično transkripcijo za zapis glasov kateregakoli jezika. Za slovanske jezike avstro-ogrske monarhije mu je pomoč nudil Franc Miklošič (prim. Kurt R. Jankowsky: *The works of Ernst Wilhelm Brücke (1819–1892) and Johann N. Czermak (1828–1873). Landmarks in the history of phonetics*. V: David Cram, Andrew R. Linn, Elke Nowak (ur.): *History of Linguistics 2: From Classical to Contemporary Linguistics*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999, str. 241–256, tu str. 246).

12 Prim. Lenček: Štrekljeva pisma Janu Baudouinu de Courtenayju in Baudouinova Štreklju, str. 74–75.

13 Prim. prav tam, str. 74.

Maja in junija 1884 je Štrekelj opravljal glavni rigoroz iz slovanske filologije in stranski rigoroz iz filozofije, referent pri rigorozu je bil Miklošič in koreferent prof. Müller,¹⁴ pri katerem je Štrekelj poslušal predavanja o perzijski književnosti.

Leta 1913, leto po Štrekljevi smrti, je bila vsebina doktorskega dela deloma objavljena v reviji *Archiv für slavische Philologie* pod podobnim naslovom kot njegova disertacija: *Phonologie des Görzer Mittelkarstialektes. Erster Teil: Vocalismus*.¹⁵ Uredništvo revije je v opombi pod črto zapisalo, da je razprava del daljšega rokopisa iz zapuščine prof. Štreklja in da objava predstavlja le del rokopisa, medtem ko naj bi preostali del razprave s pomočjo Štrekljevega učenca Antona Breznika, ki je že v tej objavi podal nekaj opomb, objavili v prihodnje.¹⁶ Napoved se ni uresničila in danes ta del Štrekljeve rokopisne zapuščine velja za izgubljen.

Fonološka obravnava v članku *Phonologie des Görzer Mittelkarstialektes. Erster Teil: Vocalismus* je omejena na vokal *a*, v njem Štrekelj opisuje način izgovora glasu in poda primerjavo z izgovorom v drugih slovenskih dialektih. Štrekelj zasleduje izvor samoglasnika od praslovanščine oz. stare cerkvene slovanščine in indoevropsčine, vključuje razlike v razvoju glede na različne zemljepisne dele dialektov. Vokal *a* obravnava glede na naglašenost (nenaglašeni, dolgi, kratki naglas). Kvaliteto samoglasnika obravnava glede na pozicijo, in sicer glede na pozicijo naglasa in glede na fonetično okolico. Razprava je zasnovana sinhrono, za kar je zglede iskal pri svojem mentorju zunaj univerze, Boudouinu de Courtenayju in s čimer se je oddaljil od dunajske slovanskofilološke tradicije, kjer je dialektološko gradivo služilo v prvi vrsti rekonstrukciji zgodovine jezika.

Po doktoratu je bil Štrekelj najprej nekaj časa domači učitelj družine nekdanjega avstrijskega ministra za poljedelstvo Mannsfeld-Colloredo, s katero se je leta 1885 čez poletje in jesen preselil na Češko. 15. maja 1886 je na dunajski univerzi podal vlogo za podelitev *venia legendi* oz. habilitacijo. Poskusno predavanje o velikoruski bilinski poeziji (*Über die grossruss. Bylinenpoesie*) je imel 30. junija 1886, 3. avgusta istega leta ga je ministrstvo potrdilo za privatnega docenta. Leta 1886 je izšla ena od treh Štrekljev razprav, ki jih je priložil vlogi za habilitacijo, in sicer razprava z naslovom *Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes mit besonderer*

14 UAW, Rigorosenprotokoll, Karl Štrekelj.

15 Prim. Štrekelj: *Phonologie des Görzer Mittelkarstialektes. Erster Teil: Vocalismus*.

16 Prim. prav tam, str. 130–131.

Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse,¹⁷ v kateri je obravnaval oblike in naglas srednjekraškega narečja.¹⁸

Štrekelj je imel po habilitaciji na dunajski univerzi tedensko že v zimskem semestru leta 1886/87 dve uri predavanj o slovanskih starožitnostih in eno uro o ruski epiki.¹⁹ Vsebina njegovih dunajskih predavanj²⁰ do zimskega semestra 1896/97 je zajemala v manjši meri slovansko literaturo, etnološke in jezikoslovne teme, posebno predavanje je posvetil slovnici slovenskega jezika. Imel je tudi tečaj slovenskega jezika za študente vseh fakultet. Leta 1886 mu je Slovenska matica zaupala v urejanje *Slovenske narodne pesmi*, leta 1890 je postal urednik slovenske izdaje *Deželnega zakonika za Vojvodino Kranjsko* in se uveljavil kot eden njegovih najboljših prevajalcev.

S cesarskim sklepom s 4. 9. 1896 je bil Štrekelj imenovan za izrednega profesorja slovanskih jezikov, s posebnim ozirom na slovenski jezik in književnost na univerzi v Gradcu, kjer je nasledil Vatroslava Oblaka. Službo je nastopil 1. 4. 1897, v Gradcu je predaval od zimskega semestra 1897/98 kot izredni profesor, od leta 1908 kot redni profesor, in vse do smrti. Štrekelj je po prihodu v Gradec z raziskavami in predavanji nadaljeval in poglobil ter razširil tradicijo dunajske slovanske filologije, v marsičem se je od svojega učitelja Miklošiča oddaljil in razvijal svoja področja delovanja in znanstvenih raziskav. V skladu s tradicijo dunajske slovanske filologije se je ukvarjal s staro cerkveno slovansčino, zgodovinsko slovnico slovanskih jezikov, kontaktnim jezikoslovjem (romanski in germanski jeziki), etimologijo in toponomastiko. Veliko je predaval o ljudski pesmi. V skladu z južnoslovansko usmeritvijo graške slavistike so njegova predavanja²¹ zajemala slovenščino in srbohrvaščino, pa tudi ruščino. Enako pozornost kot zgodovini jezika je posvečal tudi vprašanju sodobne slovenščine. Z zgodovino literature pri južnoslovanskih narodih, zlasti pri Slovencih,²² se je ukvarjal veliko bolj, kot je bilo značilno za dunajsko slavistiko, objavil je tudi nekaj razprav o sodobni slovenski

17 Prim. Karel Štrekelj: *Morphologie des Görzter Mittelkarstsdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse*. V: *Sitzungsberichte der philosophisch-historische Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, let. 113 (1886), št. 1, str. 377–496.

18 Od preostalih dveh razprav je bila ena močno predelana doktorska disertacija o fonologiji srednjekraškega narečja, druga se je ukvarjala s prispevki k slovanski etimologiji, nastala je med bivanjem na Češkem (prim. NUK, Ms 1452: Štrekelj, Karel; Curriculum vitae).

19 Prim. Kropelj: *Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti*, str. 31.

20 Prim. naslove predavanj še v Kropelj: *Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti*, str. 31–56.

21 Prim. seznam v: prav tam, str. 61.

22 Prim. Karel Štrekelj: *Zgodovina slovenskega slovstva*, ur. Matija Ogrin. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012–2014.

literaturi. Bil je prvi, ki je o slovenskem jeziku in slovstvu predaval v slovenščini. Za vse fakultete je izvajal praktične vaje iz slovenske stilistike. Ostal je v tesnem korespondenčnem stiku s številnimi domačimi in tujimi vodilnimi strokovnjaki v slovanski in klasični filologiji.²³

Vatroslav Jagić je Štreklja zaprosil za sodelovanje pri načrtovani in le deloma urensnični *Enciklopediji slovanske filologije*, za katero naj bi Štrekelj napisal zgodovinsko slovnico in s pomočjo Ivana Grafenauerja prispevek o slovenskih narečjih.²⁴ Prispevek za enciklopedijo je pripravljaj več let, a ni bil nikoli objavljen.

Zelo aktiven je bil tudi zunaj zaposlitve na univerzi. Še naprej je skrbel za znanstvenokritično izdajo slovenskih narodnih pesmi. Vrsto let je bil tajnik Podpornega društva slovenskih visokošolcev v Gradcu. V letih 1905 do smrti je bil tudi urednik slovenskega dela zbirke avstrijskih narodnih pesmi, z Matijem Murkom je leta 1903 soustanovil Zgodovinsko društvo v Mariboru in leta 1904 *Časopis za zgodovino in narodopisje*, oktobra 1905 je postal član izpitne komisije za srednje šole, leta 1906 je bil imenovan za vodjo seminarja za slovansko filologijo in leta 1910 je na Jagićev predlog postal soizdajatelj revije *Archiv für slavische Philologie*. Za njegovo delo so mu priznanje izkazale ugledne evropske znanstvene ustanove: leta 1900 je postal dopisni član Društva Češkoslovaškega narodopisnega muzeja in leta 1902 Imperatorske akademije znanosti v Sankt Peterburgu. Leta 1907 je bil poklican na univerzo v Sofiji, kar je spodbudilo njegovo imenovanje za rednega profesorja v Gradcu naslednje leto. Leta 1910 je bil izvoljen za dopisnega člana Kraljevske akademije v Beogradu.

Karel Štrekelj je umrl leta 1912, pokopan je na šentlenarškem pokopališču v Gradcu.²⁵ Na stolici v Gradcu ga je nasledil Rajko Nahtigal.

Štrekljev pomen za slovenistiko v Gradcu lahko izenačimo s pomenom, ki ga ima Miklošič za dunajsko slovansko filologijo. Ob Gregorju Kreku, Matiji Murku in Rajku Nahtigalu je s svojim delom v Gradcu postavil eno od osnov slovenske kulture v 19. stoletju in na začetku 20. stoletja. Njegove etimološke in toponomastične raziskave ter raziskave izposojenk predstavljajo pomemben prispevek tudi k

23 Prim. Milko Matičetov: Štrekljeva zapuščina in korespondenca s Francem Kramarjem: ob petdesetletnici smrti dr. Karla Štreklja. V: *Slovenski etnograf*, let. 15 (1962), str. 223–242.

24 Prim. Joža Glonar: Dr. Karel Štrekelj. V: *Ljubljanski zvon*, let. 32 (1912), št. 8, str. 409–416, tu str. 414.

25 102 leti po smrti je bil Štreklju po zaslugi profesorja na graški slavistiki, Ludvika Karničarja, in v sodelovanju z občino Komen postavljen nov spomenik.

furlanski, italijanski²⁶ in nemški dialektologiji in zgodovini jezika. Rajko Nahtigal – Štrekljev naslednik na graški stolici in prvi dekan ter kasneje rektor ljubljanske Filozofske fakultete – se je pri pisanju svojih jezikoslovnih in primerjalnih študij delno že oprl na Štrekljeva skripta in študijsko gradivo, Fran Ramovš, kasneje eden od vodilnih osebnosti ustanavljanja ljubljanske univerze, se je v svojem habilitacijskem predavanju o krajevnih imenih Furlanije v Gradcu tik pred prvo svetovno vojno najverjetneje navezal na predhodne Štrekljeve raziskave²⁷ ter se pri svojih raziskavah navezal na Štrekljevo dialektološko zapuščino v Gradcu.²⁸ Ramovš je v zgodovinsko slovnico slovenskega jezika smiselno vgradil tudi Štrekljevo analitično gradivo in njegova spoznanja,²⁹ podobno kot ga je v svojih raziskavah akcenta že prej upošteval Stanislav Škrabec. Štrekelj pri ustanavljanju univerze ni mogel več sodelovati, vendar je s svojim delom nadgradil znanstveno tradicijo na vseh treh poljih dunajske slovanske filologije in tako postavljaj vsebinske temelje ljubljanske slavistike.

Josip Komljanec

Josipa Komljanca lahko uvrstimo v skupino Jagićevih študentov, ki kariere po doktoratu niso nadaljevali v znanosti, vendar pa so s svojim delovanjem že pred vojno in nato v novih političnih okoliščinah pomembno prispevali k razvoju in krepitvi nacionalne kulture.

Josip Komljanec se je rodil 16. marca 1873 v vasi Zloganje pri Škocjanu na Dolenjskem v družini posestnika. Osnovno šolo je obiskoval v Škocjanu in v Novem mestu, od 1885 do 1893 je obiskoval državno višjo gimnazijo v Novem mestu. Na dunajski univerzi je študiral od zimskega semestra 1893/94 do poletnega semestra 1897 redno in v zimskem semestru 1897/98 izredno. Vpisal je v prvi vrsti predavanja iz slovanske in klasične filologije, poleg tega še po eno predavanje iz germanske filologije in primerjalnega jezikoslovja ter dve iz filozofije. Kot bodoči učitelj je obiskoval gimnazijsko pedagogiko in splošno pedagogiko. Študiju klasične filologije se je ob slavistiki posvetil zlasti v prvih petih semestrih, pritegnile so ga antična literatura, umetnost, filozofija in zgodovina, vpisal je eno predavanje

26 Prim. Neva Godini: Srednjekraška leksika v Štrekljevih časih in danes. V: *Slavistična revija*, let. 42 (1994), št. 2–3, str. [267]–273, tu str. 271.

27 Prim. Martina Orožen: Ramovševa oblikoslovno razvojna zasnova Morfologije slovenskega jezika. V: *Slavistična revija*, let. 42 (1994), št. 2/3, str. [313]–329, tu str. 317–318.

28 Prim. Orožen: Pogled na slovensko narečno oblikoslovje od V. Oblaka do T. Logarja, str. 116.

29 Prim. Orožen: Ramovševa oblikoslovno razvojna zasnova Morfologije slovenskega jezika, str. 319.

o jeziku (latinska skladnja) ter predavanje o enciklopediji klasične filologije. Predavanja na slovanski filologiji je vpisal vsak semester, zlasti intenzivno pa se ji je posvetil v zadnjih treh semestrih. Poleg vsebinsko širše zasnovanih predavanj iz primerjalnega slovanskega jezikoslovja, zgodovine slovanske filologije in stare cerkvene slovanščine so njegovo zanimanje pritegnili južnoslovanski jeziki, literatura in zgodovina ter ruski in češki jezik z literaturo. Med etnološkimi temami je izbral predavanja o slovanski ljudski pesmi, slovanskih starožitnostih in slovanski mitologiji. Od tretjega semestra dalje je vpisal vaje v slovanskem seminarju pri Jagiću in od četrtega semestra dalje še vaje iz srednjeveških pisnih spomenikov. V zadnjem semestru je poslušal Murkovo predavanje o Jánú Kollárju.³⁰ Med študijem je bil knjižničar seminarja za slovansko filologijo.³¹ V reviji *Dom in svet* je objavljaval ocene, ki kažejo njegovo zanimanje za češčino,³² ilirizem³³ in preporod slovanskih narodov.³⁴ Kritična ocena Hostnikovega rusko-slovenskega slovarja,³⁵ v kateri je drugi del posvetil obravnavi razmerja med ruskim in dolenskim naglasom, je verjetno nastala v sklopu študija literature za disertacijo.

9. junija 1898 je Komljanec na dekanat dunajske univerze naslovil prošnjo za opravljanje strogih izpitov in priložil disertacijo z naslovom *Phonologie des Dialektes von Zloganje mit vergleichender Heranziehung anderer slovenischen Dialekte und besonderer Berücksichtigung der Betonung* (Fonologija narečja Zloganja s primerjalno pritegnitvijo ostalih slovenskih narečij in posebnim upoštevanjem naglasa).³⁶ V metodološkem pogledu je za disertacijo značilno zgledovanje po zgodovinskona-rečjeslovni metodi Vatroslava Oblaka, ki je v dialektološke raziskave primerjalno vključeval tudi knjižno gradivo. Kot že pred njim Štrekelj in Oblak je tudi Komljanec prepoznal potrebo po sistematični obravnavi slovenskih narečij, in ker je Oblakove načrte za obravnavo dolenskega narečja preprečila smrt, naj bi disertacija zapolnila to vrzel v popisu slovenskih narečij. Uvod prinaša pregled dotedanjih

30 Prim. UAW, Nationale, Josef Komljanec.

31 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1155 (Rigorozenakt, RA, 1155), ocena disertacije.

32 Prim. I. B. Komljanec: Historická mluvnice jazyka českého. V: *Dom in svet*, let. 8 (1895), št. 5, str. 159; J. B. K[omljanec]: Česka Akademie za vedo, slovstvo in umetnost. V: *Dom in svet*, let. 9 (1896), št. 5, str. [162]; J. Komljanec: Český katalog bibliografický za rok 1895; Praha 1897. V: *Dom in svet*, let. 11 (1898), št. 7, str. 222.

33 Prim. I. B. Komljanec: Ilirizm; Izsledovanie po istorii horvatskoj literatury perioda vozroždenija. Platon Kulakovskij. V: *Dom in svet*, let. 8 (1895), št. 5, str. 159.

34 Prim. Josip Komljanec: Istočniki dlja istorii slavjanskoj filologii. Tom II; Novija pis'ma Dobrovskego, Kopitara i drugih jugozapadnyh Slavjan. Trud. I. V. Jagića. V: *Dom in svet*, let. 11 (1898), št. 7, str. 222–224.

35 Prim. Josip Komljanec: Prof. M. M. Hostnik: Ručnoj Rusko-Slovenskij Slovar' in Kratka slovnica ruskega jezika. V: *Dom in svet*, let. 11 (1898), št. 15, str. 478–480.

36 Prim. UBW, sig. D-13327.

raziskav slovenskih narečij in knjižnega jezika. Pri zapisu glasov se je Komljanec opiral na Pleteršnika, ne na novejšo fonetiko kot Štrekelj, saj se na tem področju, kot zapiše, ni ustrezno izobrazil. Sama razprava je tridelna: vokalizem, konzonantizem, naglas. Pri obravnavi vokalizma in konzonantizma izhaja iz stanja v stari cerkveni slovanščini, pri posameznem glasu opiše izgovor ter vpliv glasovne okolice in naglasa na izgovor in podaja številne primere. Pri vokalih deloma vključi tudi naglasna vprašanja v zvezi z besedotvorjem in oblikoslovjem. Primerjalno narečno gradivo zajema največ iz razprav Baudouina de Courtenayja, Štreklja in Valjavca, medtem ko primerjalno gradivo iz slovenskih pisnih spomenikov in knjižnega jezika zajema iz Oblakovih del. Kjer ima na voljo dovolj podatkov, uvršča glasovne razvoje v kontekst slovenskih narečij in določa njihovo starost. Tretji del je obravnava kvantitete in naglasa v narečju, pri katerem se opira na Škrabčeve in Valjavčeve študije in vključuje tudi gradivo iz ostalih slovanskih jezikov.

12. 11. 1898 je Komljanec opravil glavni rigoroz in 16. 12. stranski rigoroz.³⁷ Jagić naj bi želel disertacijo objaviti v reviji *Archiv für slavische Philologie*, vendar se Komljanec s tem ni strinjal.³⁸

Že septembra 1898 se je Komljanec kot učitelj pripravnik zaposlil na državni nižji gimnaziji v Ljubljani (od šolskega leta 1900/01 druga državna gimnazija v Ljubljani), leta 1902 je začel poučevati na deželni gimnaziji cesarja Franca Jožefa na Ptuju (kasneje državna realna gimnazija), kjer je bil od leta 1922 do upokojitve leta 1933 ravnatelj. Na Ptuju se je tudi dejavno vključil v kulturne organizacije: bil je dejaven v Narodni čitalnici kot knjižničar, predsednik in vodja posebnega odseka Ljudske knjižnice,³⁹ v podružnici Družbe sv. Cirila in Metoda na Ptuju⁴⁰ in v Muzejskem društvu Ptuj. V podpori slovenstvu je bil dejaven tudi na področju gospodarstva: bil je odbornik, od leta 1930 pa načelnik Posojilnice Ptuj.⁴¹ O gimnaziji, muzeju in posojilnici je objavil tudi več sestavkov v raznih poročilih in zbornikih.⁴² Umrl je 14. aprila 1942 na Ptuju.

37 Prim. UAW, Rigorosenprotokoll, Josef Komljanec.

38 Prim. F. K.: Dr. Josip Komljanec. *Koledar Družbe sv. Mohorja za navadno leto 1947*, 1947, str. 140–141, tu str. 40. Avtor tega spominskega zapisa v *Koledarju Družbe sv. Mohorja* pet let po Komljančevi smrti pod kraticama F. K. bi lahko bil France Koblar.

39 Prim. Mira Petrovič: Komljanec, Josip. V: *Spodnjepodravci*. Splet.

40 Prim. Andrej Vovko: Podružnice »Družbe sv. Cirila in Metoda« na Štajerskem, ustanovljene do leta 1907. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, let. 51 (16) (1980), št. 2, str. 351–402, tu str. 380.

41 Prim. Petrovič: Komljanec, Josip.

42 Prim. F. K.: Dr. Josip Komljanec, str. 141.

Ivan Grafenauer

Na karierni poti Ivana Grafenauerja najdemo nekaj vzporednic s Karlom Štrekljem. Oba sta v disertaciji obravnavala svoje narečje in načrtovala sistematični popis vseh slovenskih narečij, vendar je nazadnje glavčina njunega dialektološkega gradiva ostala neobjavljena. V kasnejši karieri sta posvetila slovenski literarni zgodovini⁴³ in vsak na svojem področju postavljala temelje slovenske znanstvene etnologije.⁴⁴ Grafenauerjeva zanimanja lahko vsaj okvirno delimo v tri časovna obdobja: dialektologija od začetka študija do 1905 (oz. doktorata 1917), slovenska literarna zgodovina od začetka profesorske službe 1905 do upokojitve leta 1940 ter od 1940 do smrti etnologija.⁴⁵

Ivan Grafenauer se je rodil 7. marca 1880 v slovenski družini v Veliki vasi/Micheldorf na skrajnem zahodu Zilje, ob slovensko-nemški narodnostni meji. Osnovno šolo je obiskoval v Brdu in nato Beljaku, državno gimnazijo v Beljaku od šolskega leta 1892/93 do mature v letu 1899/1900. V zimskem semestru 1900/01 je prvič vpisal predavanja na dunajski univerzi. Obiskoval je predavanja na slovanski, germanski in klasični filologiji, filozofiji in pedagogiki,⁴⁶ saj se je že v zadnjih letnikih gimnazije odločil za učiteljski poklic.⁴⁷ Na germanski filologiji je vpisal večinoma literarnozgodovinska predavanja, od jezikoslovnih predavanj le germansko historično slovnico. Na slovanski filologiji je pri Jagiću vpisal predavanja o stari cerkveni slovanščini (z vajami pri Václavu Vondráku), slovanskih pisnih spomenikih in slovanski paleografiji, primerjalni slovnici in skladnji slovanskih jezikov ter zgodovini slovanske filologije. Jagičeve seminarske vaje je obiskoval vsak semester in v višjih

43 Njegovo literarnozgodovinsko delo so povzeli in ovrednotili zlasti Tine Debeljak (prim. Tine Debeljak: Dr. Ivan Grafenauer. V: *Slovenski jezik*, let. 4 (1941), str. 5–23), Jože Koruza (prim. Jože Koruza: Ivan Grafenauer kot literarni zgodovinar. V: *Jezik in slovstvo*, let. 26 (1980/81), št. 2, str. 45–50), Jože Pogačnik (Jože Pogačnik: Ivan Grafenauer in literarna zgodovina. V: Ivan Grafenauer: *Literarnozgodovinski spisi*. Ljubljana: Slovenska matica, 1980, str. 5–45) in Darko Dolinar (prim. Darko Dolinar: Grafenauer, Ivan. V: Janko Kos, Ksenija Dolinar, Andrej Blatnik (ur.): *Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996).

44 Novejše ovrednotenje Grafenauerjevega dela v zvezi z vsebino in metodologijo njegovih etnoloških raziskav prinašajo prispevki Marije Stanonik (prim. Marija Stanonik: Ivan Grafenauer. Njegove kulturnohistorične in etnološkoprimerjalne raziskave (slovenske) slovstvene folklorne. V: *Traditiones*, let. 40 (2011), št. 1, str. 11–114; Marija Stanonik: Ivan Grafenauer – raziskovalec slovstvene folklorne in prvi predstojnik ISN SAZU. V: *Slovstvena folkloristika*, let. 10 (2011), št. 1, str. 2–6; Marija Stanonik: *Folkloristični portreti iz treh stoletij: od baroka do moderne*).

45 Prim. Josef Matl: Ivan Grafenauer (1880–1964). V: *Südost-Forschungen*, let. 24 (1965), str. 259–262, tu str. 259.

46 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 4342 (Rigorosenakt, RA 4342), Curriculum vitae.

47 Prim. Bogo Grafenauer: Življenje in delo. V: Ivan Grafenauer: *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*. Celje: Mohorjeva družba, 1973, str. 225–309, tu str. 234.

semestrih tudi sam imel nekaj referatov. Od predavanj o posameznih slovanskih jezikih je vpisal Rešetarjevo predavanje o glasoslovju in oblikoslovju srbohrvaščine ter Jagičevo o zgodovini ruščine. Literarnozgodovinska predavanja so pokrivala češko, rusko, srbsko in hrvaško ter južnoslovansko literaturo. S področja, ki danes spada pod etnološke raziskave, je vpisal le predavanje o slovanski ljudski pesmi pri Jagiću, vendar pa je tudi sam v Jagičevem seminarju govoril o razmerju koroško-slovenske ljudske pesmi do ljudske pesmi ostalih Slovencev.⁴⁸ Na klasični filologiji in filozofiji je vpisal le po dve predavanji, na pedagogiki je obiskoval predavanja iz gimnazijske pedagogike ter psihologijo. Zanimanje za zgodovino pokristjanjevanja in germanizacije jugovzhodnih alpskih dežel in več Jirečkovih predavanj iz zgodovine Slovanov se navezuje na Grafenauerjevo kasnejšo kulturnozgodovinsko metodo. Grafenauerjev zadnji semester na dunajski univerzi je bil poletni semester 1904.⁴⁹ Na Dunaju je bil Grafenauer v letih 1902/03 predsednik katoliškega akademskega društva Danica in urednik društvenega glasila *Zora*.⁵⁰

Grafenauerjev največji interes v času študija in v letih takoj po njem je bil raziskovanje slovenskih narečij. Načrtoval je, kot pred njim že Štrekelj in Oblak, da bi sistematično obdelal narečja vseh slovenskih pokrajin, da bi zbral »sedanji živi jezik v harmonično celoto«. ⁵¹ Kot Štrekelj je tudi Grafenauer izhajal iz raziskovanja svojega lastnega narečja. Med študijskimi počitnicami je zbiral dialektološko gradivo zlasti na Zilji, pa tudi v Podjuni in Rožu⁵² in del tega gradiva prvič predstavil v Jagičevem seminarju. Glede koroških dialektoloških vprašanj se je Grafenauer že med študijem preko pisem posvetoval s Štrekljem.⁵³ Na podlagi zbranega gradiva je snoval kot disertacijo razpravo o naglasih v ziljskem narečju,⁵⁴ njegovi načrti pa so vključevali tudi zbiranje etnološkega gradiva, med drugim pravljic.⁵⁵

48 Prim. Grafenauer: *Življenje in delo*, str. 245. Razprava je bila objavljena posthumno z uvodno opombo L. Kretzenbacherja in opombami Boga Grafenauerja (prim. Ivan Grafenauer: *Über die Stellung des kärntnerslowenischen Volksliedes zum Volkslied der übrigen Slowenen*. V: Karl M. Klier, Ivan Grafenauer: *Beiträge zur Volksliedforschung in Kärnten*. Klagenfurt: Geschichtsverein für Kärnten, 1967, str. 163–171.).

49 Prim. UAW, Nationale, Johann Grafenauer.

50 Prim. Grafenauer: *Življenje in delo*, str. 246.

51 Prav tam, str. 238.

52 Prim. Milko Matičetov: Ivan Grafenauer. V: *Letopis SAZU za leto 1964*, let. 15 (1965). Ljubljana: SAZU, str. 65–71, tu str. 65.

53 Tako v pismu 11. 1. 1903, v katerem Grafenauer Štreklja z Dunaja sprašuje glede obstoja oblik *besm*, *besi*, *be* v pomenu kondicionala preteklega časa v zahodnih narečjih in išče v tej obliki sorodnost z *Brižinskimi spomeniki* (prim. SI PAM, 1632: Štrekelj, Karel; Korespondenca Ivana Grafenauerja, naslovljena na Karla Štreklja, 11. 1. 1903).

54 Prim. Grafenauer: *Življenje in delo*, str. 231–232, 238–239.

55 Prim. Matičetov: Ivan Grafenauer, str. 67.

Leta 1904 sta se Grafenauerju začeli vzporedno začrtovati pot dialektologa in pot gimnazijskega profesorja, od katerih je bil verjetno primoran zaradi finančnega položaja izbrati slednjo. V zvezi z dialektologijo je na pobudo Vatroslava Jagića marca 1904 postal sodelavec Karla Štreklja za koroške govore pri *Enciklopediji slovanske filologije*. Grafenauer je Štreklja v pismu prosil za navodila, kako naj gradivo zbira in sistematizira, ter mu predstavil načrt za zbiranje po posameznih koroških narečjih. Jagić je Grafenauerju za počitnice poleti 1904 priskrbel štipendijo za študij koroških narečij in ga nameraval usposobiti za delo s fonografo, vendar Grafenauerja takrat ni bilo več na Dunaju, se je pa Grafenauer na poti z Dunaja glede gradiva za enciklopedijo sestal v Gradcu s Štrekljem.⁵⁶ Počitnice po koncu študija na Dunaju je Grafenauer posvetil raziskovanju koroških narečij od Podjune,⁵⁷ prek Roža do domače Zilje, kjer je delo končal 1. septembra. Obenem je Grafenauer spomladi 1904, še pred opravljanjem absolutorija na univerzi, sprejel mesto profesorja na gimnaziji v Kranju. Za izpit iz slovenskega jezika je pri Jagiću obravnaval naglasna razmerja v koroški slovenščini v njihovi dialektični različnosti in v razmerju do Pleteršnikovega slovarja.⁵⁸ Po 20. septembru 1904 je Grafenauer nastopil prvo službo kot profesorski pripravnik na kranjski gimnaziji, s Štrekljem pa sta ostala v kontaktu glede koroških narečij. Do oktobra 1905 je opravil vse obveznosti iz nemščine in slovenščine kot glavnih predmetov in latinščine kot stranskega predmeta.⁵⁹ Leta 1905 je Grafenauer v reviji *Archiv für slavische Philologie* v razpravi *Zum Accente im Gailthalerdialekte* (K naglasu v ziljskem narečju)⁶⁰ objavil del ziljskega gradiva, ostalo zbrano gradivo je ostalo neobjavljeno.⁶¹

25. januarja 1906 je bil Grafenauer imenovan za pravega gimnazijskega učitelja. Grafenauerjeva želja je bila, da zasede mesto profesorja zgodovine, slovenščine in nemščine na celovškem učiteljišču, s čimer bi lahko dejavno prispeval k razvoju kulturnega življenja med koroškimi Slovenci in s tem k odporu proti nemški

56 Prim. SI PAM, 1632: Štrekelj, Karel; Korespondenca Ivana Grafenauerja, naslovljena na Karla Štreklja, 14. 7. 1904.

57 19. 7. 1904 je Grafenauer Štreklju pisal iz Pliberka, kjer je bilo njegovo izhodišče za raziskavo podjunskega narečja. V pismu je tudi že poročal o značilnostih podjunskega vokalizma z naglasom in o nekaj značilnostih oblikoslovja (prim. SI PAM, 1632: Štrekelj, Karel; Korespondenca Ivana Grafenauerja, naslovljena na Karla Štreklja, 19. 7. 1904).

58 Prim. Grafenauer: *Življenje in delo*, str. 241–242.

59 Prim. prav tam, str. 243.

60 Prim. Ivan Grafenauer: *Zum Accente im Gailthalerdialekte*. V: *Archiv für slavische Philologie*, let. 27 (1905), str. 195–228.

61 Prim. Grafenauer: *Življenje in delo*, str. 240.

asimilaciji na Koroškem, vendar so nemške koroške deželne oblasti poskrbele, da Grafenauer kot že uveljavljen slovenski znanstvenik in zavedni Slovenec mesta ni dobil.⁶² Od šolskega leta 1808/09 je nato delal kot učitelj na I. klasični gimnaziji v Ljubljani, dobil jeseni 1912 redno profesorsko mesto in na njej ostal do upokojitve leta 1940, vmes je bil od novembra 1918 do leta 1921 višji šolski nadzornik pri višjem šolskem svetu v Ljubljani.

Služba gimnazijskega učitelja ga je usmerila zlasti v objavljanje literarnozgodovinskih pregledov za potrebe gimnazijskega pouka, v letih 1909 in 1911 je izdal *Zgodovino novejšega slovenskega slovstva*. Med vojno je objavil precej razprav in ocen aktualnih del o slovenski literaturi in ocen sodobne slovenske literature. V to obdobje segajo tudi začetki raziskav slovenskega srednjeveškega slovstva. Tik ob koncu vojne je izdal *Kratko zgodovino slovenskega slovstva* (1917–1919).

Štrekelj in po njegovi smrti Matija Murko sta ga spodbujala, da bi doktoriral, saj sta ga želela predlagati za visokošolskega učitelja na Češkem. 31. maja 1917 je Grafenauer na dunajsko univerzo naslovil vlogo za opravljanje strogih izpitov in vlogi priložil svojo razpravo iz leta 1905 *Zum Accente im Gailthalerdialekte*.⁶³ Referenta sta bila Rešetar (glavni referent) in Vondrák. Rešetar je v oceni med Grafenauerjevimi objavami izpostavi *Zgodovino novejšega slovenskega slovstva*, ki bi tudi ustrezala kot disertacija, če bi bila napisana v nemškem jeziku, za priloženo razpravo pa ugotavlja, da kljub manjšemu obsegu predstavlja pomemben prispevek k slovanski akcentologiji.⁶⁴

Z razpravo o naglasu v ziljskem narečju oz. o narečju vasi Brdo na Zilji, najzahodnejšem koroškem narečju, je Grafenauer predstavil naglasne posebnosti ziljščine v razmerju do drugih koroških in na sploh slovenskih narečij. Uvodoma je narečje zemljepisno zamejil in se pri opisu tvorbe glasov skliceval na dela Sieversa in Brückeja, ki sta nudila teoretično podlago že Štreklju in Oblaku. Jedro razprave je na obravnavi kratkega akcenta, ki se deli na starejši naraščajoči kratki naglas in mlajši naraščajoči ali padajoči, od katerih slednji predstavlja nov razvoj v ziljskem narečju v primerjavi s slovenskim knjižnim jezikom.

Ugotovimo lahko nekaj podobnosti med Grafenauerjevo akcentuološko in Štrekljevo morfološko-akcentuološko razpravo *Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse*, deloma v zunanji

62 Prim. prav tam, str. 245–248.

63 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 4342 (Rigoroosenakt, RA 4342).

64 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 4342 (Rigoroosenakt, RA 4342), ocena disertacije.

zgradbi (uvodni zemljepisni oris, opis zapisa glasov, čemur sledi jedro razprave) kot tudi v posameznih značilnostih razprave, kot so sinhrona obravnava, členitev obravnave po besednih vrstah in znotraj besednih vrst po oblikah – kar v obeh razpravah vsaj deloma omogoča tudi vpogled v morfologijo narečja –, upoštevanje aktualnih dognanj v fonetiki, številni ilustrativni primeri, daljše razlage etnološkega besedišča, razlage neregularnih razvojev oz. oblik po analogiji oz. ljudski etimologiji. Skupna značilnost obeh razprav je tudi obravnava slovenskega narečja, ki je v jezikovnem stiku z neslovanskim jezikom, katerega vpliv sta upoštevala v raziskavi. Grafenauerjeva razprava je do danes ohranila svojo veliko vrednost,⁶⁵ o čemer priča tudi dejstvo, da je citirana v večini razprav o koroških narečjih.

Junija in julija 1917 je Grafenauer opravljal glavni strogi izpit iz slovanske filologije in stranski iz germanske filologije. 21. julija 1917 je bil promoviran za doktorja.⁶⁶

Ob pripravah na ustanovitev ljubljanske univerze je bil Grafenauer na seji vseučiliške komisije 10. marca 1918 predlagan za stolico za slovensko slovstveno zgodovino »po izvedeni habilitaciji, ki je že v teku«.⁶⁷ Grafenauer je 17. februarja 1920 podal vlogo za habilitacijo na zagrebški Filozofski fakulteti in se je 22. julija 1919 pri vseučiteljskem odboru tudi formalno prijavil s predložitvijo življenjepisa in bibliografije, vendar je bil z razlago o drugačni ureditvi kateder zavržen.⁶⁸ Kot privatni docent je imel v Zagrebu v zimskem semestru 1920/21 predavanja o starejši slovenski slovstveni zgodovini in o razvoju slovenskega pisnega jezika.⁶⁹ Obenem se je tudi vrnil k svojemu profesorskemu poklicu ter izdajanju pregledov slovstva in čitank za šolske potrebe, urejal je Jurčičeve in Vodnikove spise, sodeloval pri *Slovenskem biografskem leksikonu* in *Narodni enciklopediji*.

V dvajsetih in tridesetih letih se je Grafenauer vrnil h koroškim narečjem z obširno razpravo o naglasu v nemških izposojenkah v slovenščini⁷⁰ in z oceno Isa-

65 Prim. Jože Toporišič: Die slovenische Dialektforschung. V: *Zeitschrift für slavische Philologie*, let. 30 (1962), št. 2, str. 383–416, tu str. 404.

66 Prim. UAW, Rigososenprotokoll, Johann Grafenauer.

67 Prim. Rajko Nahtigal: Pisma prof. Ramovša od docenture do profesure. V: *Slavistična revija*, let. 8 (1955), str. 90–104 in 232–246, tu str. 239.

68 Prim. Grafenauer: *Življenje in delo*, str. 256.

69 Prav tam, str. 258.

70 Prim. Ivan Grafenauer: Naglas v nemških izposojenkah v slovenščini. Donesek k zgodovini slovenskega naglasa. V: *Razprave Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani*, let. 1 (1923), str. 358–391.

čenkove monografije o narečju vasi Sele v Rožu.⁷¹ Zlasti v tridesetih letih se je intenzivno posvečal preučevanju slovenskega srednjeveškega slovstva s prvo študijo o *Celovškem oz. Rateškem rokopisu* in več poglobljenimi študijami *Brižinskih spomenikov*. Posebnost njegovih slovstvenozgodovinskih in tudi kasnejših etnoloških razprav je bila vključevanje kulturnozgodovinskega vidika.

Leta 1940 se je upokojil kot srednješolski učitelj. Na predlog Franceta Kidriča je še istega leta postal dopisni član Akademije znanosti in umetnosti. Leta 1946 je bil predlagan in decembra 1946 izvoljen za rednega člana AZU. Od 30. septembra 1949 do smrti je bil tajnik razreda za filološke in literarne vede. Z upokojitvijo in članstvom v akademiji so se Grafenauerju odprle možnosti, da se je posvetil etnologiji. Leta 1947 je bil imenovan za predsednika Komisije za slovensko narodopisje, ki jo je Akademija znanosti in umetnosti ustanovila na Grafenauerjev predlog. 3. oktobra 1951 je bil imenovan za prvega predstojnika Inštituta za slovensko narodopisje, združenega z Glasbeno-narodopisnim inštitutom. 28. aprila 1950 je bil izvoljen za častnega člana Slavističnega društva Slovenije. Leta 1956 je ustanovil *Glasnik Inštituta za slovensko narodopisje* (od leta 1959 *Glasnik Slovenskega etnografskega društva*). Bil je pobudnik posvetovanj avstrijskih, švicarskih in slovenskih narodopiscev, ki so svoje prispevke objavljali v *Alpes Orientales* od leta 1956. Leta 1964 je bil imenovan za častnega člana International Society for Folk-Narrative Research. V petdesetih in šestdesetih letih se je spet posvečal tudi koroški dialektologiji s člankom *Nekaj o koroških narečjih* (1957) in z zapisovanjem koroškega dialektološkega gradiva za *Slovenski lingvistični atlas*. Umrli je leta 1964 v Ljubljani.

V primerjavi s Karlom Štrekljem, Vatroslavom Oblakom in Rajkom Nahtigalom je bil Ivan Grafenauer usmerjen veliko bolj slovenistično kot slavistično. Njegovo obzorje pa je na drugi strani širila germanistika, kar mu je omogočilo nov pristop k raziskovanju slovenske slovstvene zgodovine in etnologije. Verjetno je bila njegova osebna izkušnja tesne prepletenosti jezika in kulture, značilna za Koroško, izhodišče za njegovo kulturnozgodovinsko metodo. Poznavanje nemške zgodovinske slovnice je bilo tudi nujno potrebno za njegove dialektološke in raziskave koroških narečij.

71 Prim. Ivan Grafenauer: A. V. Isačenko, Narečje vasi Sele na Rožu. Ljubljana 1939. V: *Čas. Revija Leonove družbe*, let. 33 (1938/39), št. 8–9, str. 280–283.

Ljudevit Pivko

Kot zadnji študent dialektolog dunajske slovanske filologije bo predstavljen Ljudevit Pivko,⁷² ki je prva dva semestra opravil na praški univerzi. Njegove ambicije, zanimanje, izobrazba in delo so bili vse od predzadnjega razreda srednje šole in vsaj do doktorata intenzivno usmerjeni v popisovanje najširšega spektra ljudskega življenja na Ptujskem polju. Še ob doktoratu leta 1905 je bil njegov glavni cilj izdaja obsežnega narodopisnega gradiva, ki ga je zbral v vsem tem času, njegovo delovanje po doktoratu pa sta ob poučevanju v Mariboru zaznamovali narodnozavedno družbeno-politično udejstvovanje.

Ljudevit Pivko se je rodil 17. avgusta 1880 v Novi vasi v župniji Sveti Marko niže Ptuja (danes Nova vas pri Markovcih), kjer je v začetku 20. stoletja (1902–1933) prosvetno in kulturno deloval Josip Komljanec. Osnovno šolo je najprej obiskoval v domačem kraju, nato v Svetem Juriju ob Ščavnici. Gimnazijo je začel leta 1891/92 v Varaždinu, naslednje leto se je na željo staršev vpisal na ptujsko gimnazijo, kjer je moral obiskovati še enkrat prvi letnik, od tretjega letnika dalje, 1894/95 do 1899/1900, pa je obiskoval gimnazijo v Mariboru in junija 1900 maturiral. V tretjem letniku gimnazije je začel opazovati in popisovati jezik, način izražanja, navade in običaje Slovencev na domačem spodnjem Ptujskem polju.⁷³ Že v gimnaziji se je povezal z Antunom Radićem,⁷⁴ vodjo *Odbora za narodni život i običaje* pri Jugoslovanski akademiji v Zagrebu, ki je v zadnji četrtini 19. stoletja začel obsežno zbiranje etnološkega in folklorističnega gradiva z vseh območij, kjer živijo južni Slovani.⁷⁵ Z Radićem in njegovim naslednikom Dragutinom Boranićem je bil Pivko v kontaktu glede zbiranja, sistematiziranja in objave gradiva vse do leta 1911.⁷⁶

72 Različice imena in priimka v dokumentaciji arhiva dunajske univerze so Ludwig Pifko in Rudolf Pifko (v avtobiografiji v prošnji za opravljanje rigorozov) in Ljudevit Pifko (v večini semestralnih vpisnic).

73 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1850 (Rigorozenakt, RA 1850), Curriculum vitae.

74 Po Radićevi vprašalnici je tudi Karel Štrekelj načrtoval svojo etnološko vprašalnico. Prim. Kropelj: *Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti*, str. 93.

75 Prim. Jakša Primorac: Arhivska građa Odsjeka za etnologiju HAZU. V: *Zbornik za narodni život i običaje*, let. 55 (2010), str. 9–38, tu str. 10.

76 Ohranjena korespondenca s Pivkom obsega 17 enot, signatura K.SZ.161/1–K.SZ.161/17 (prim. Klementina Batina idr., Dokumentacijski pregled arhivskog gradiva Odsjeka za etnologiju HAZU (Zbirka korespondencije). V: *Zbornik za narodni život i običaje*, let. 55 (2010), str. 377–451, tu str. 429). Prim. še Primorac: Arhivska građa Odsjeka za etnologiju HAZU, str. 23. Ta Pivkova korespondenca je bila objavljena ter analizirana v kontekstu njegovega narodopisnega dela v Andrejka Žejn: Ljudevit Pivko – tudi opazovalec in popisovalec ljudskega življenja na Ptujskem polju. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, let. 89, n. v. 54 (2018), zv. 4, str. 114–145.

Slovansko in germansko filologijo je Pivko sprva nameraval študirati na več evropskih univerzah, in sicer eno leto med Čehi v Pragi, med Poljaki v Krakovu naslednje leto in zadnji dve leti na Dunaju. Na praško univerzo se je vpisal oktobra 1900,⁷⁷ torej v času, ko je Praga postala aktualna tudi za slovenske študente zaradi svoje naklonjenosti južnoslovanskim narodom. Pivko je bil v Pragi leta 1900 med soustanovitelji Slovenskega kluba,⁷⁸ ki se je oblikoval leta 1900 in se je leta 1902 preimenoval v liberalno akademsko društvo Ilirija.

Po prvem letniku študija v Pragi je bil Pivko oktobra 1901 vpoklican v služenje vojaškega roka v Krakov. Tam je imel dovolj priložnosti za učenje poljskega jezika in spoznavanje literature, zato je tudi drugi letnik (1902/03) vpisal v Pragi. Na praški univerzi se je v obeh letih v večji meri posvetil slavistiki in nekoliko manj germanistiki, vpisal je še predavanja o stari indijsčini in sociologijo, psihologijo, filozofijo in pedagogiko. Znanje češčine je utrjeval med počitniškimi potovanji po Češki in Moravski, poljščino pa je utrdil in poglobil med orožnimi vajami v Galiciji med počitnicami leta 1903.⁷⁹ Jeseni 1903 se je vpisal v zimski semester 1903/04 na univerzo na Dunaju, kjer je leta 1905 doktoriral.⁸⁰ Na dunajski slovanski filologiji je obiskoval splošnoslovanska predavanja o skladnji, oblikoslovju, naglasu in kvantiteti v slovanskih jezikih (Vondrák), vaje in seminar iz starocerkvenoslovanskega jezika in literature in predavanje o južnoslovanskem pismenstvu (Jireček). Pri Jagiću je vpisal še zgodovino slovanske filologije in ves čas obiskoval njegov seminar. Vaje iz posameznih slovanskih jezikov, iz ruščine in češčine, je vpisal le v svojem drugem dunajskem semestru. Na germanski filologiji je vpisal skoraj sama literarna predavanja, zlasti ga je pritegnila moderna nemška literatura. Tudi na Dunaju je vpisal t. i. filozofske študije, in sicer psihologijo in etiko, ki so se mu zdele nujne »za pravo razumevanje jezikov in pisnih

77 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1850 (Rigorosenakt, RA 1850), Curriculum vitae.

78 Prim. Simona Lešnjak: *Slovenski študenti na Dunaju in v Gradcu med letoma 1848 in 1918*: diplomsko delo. Ljubljana, 2011, str. 65. Baš v *Biografskem leksikonu* navaja, da je bil Pivko med soustanovitelj Jugoslov. kluba, predhodnika »Ilirijek«. Verjetno gre pri Bašu za zamenjavo s kasnejšim Jugoslovanskim klubom, v katerem so se leta 1917 na Dunaju združili slovenski, hrvaški in srbski poslanci avstrijskega dela Habsburške monarhije.

79 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1850 (Rigorosenakt, RA 1850), Curriculum vitae.

80 Pivkove biografije skoraj dosledno navajajo, da je slavistiko in germanistiko študiral v Pragi, v Krakovu, na Dunaju in v Frankfurtu ob Majni, česar pa njegova avtobiografija do doktorata 1905 ne potrjuje. Prim. še navedbo, da je bil eden prvih Slovencev, ki se je vpisal v Prago na univerzo, ter nato študiral še na Dunaju, v Frankfurtu in Berlinu (prim. Richard Plaschka: *Avantgarde des Widerstands. Modellfälle militärischer Auflehnung im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Graz: Böhlau, 2000, str. 356).

spomenikov«. ⁸¹ Pri avstrijskem etnologu Michaelu Haberlandtu ⁸² je vpisal predavanje iz etnografije. ⁸³

Pivkova, danes izgubljena, glasoslovna dialektološka disertacija *Der Lautbestand des slovenischen Dialektes von St. Marxen unter Pettau* (Glasovje slovenskega narečja Sv. Marka niže Ptuja), ki jo je priložil vlogi za opravljanje rigoroza, je nastala v povezavi s popisovanjem ljudskega življenja na domačem Ptujskem polju. V disertaciji, ki je obsegala 88 strani, se je posvetil zlasti vokalizmu in naglasu, celotna načrtovana študija pa naj bi obsegala še oblikoslovje in besedišče kot tudi primere govora. ⁸⁴ Jagiću se je delo kot celota zdelo dovolj dobro, pogrešal pa je obravnavo besedišča, ki bi bilo zanimivo kot primer prehajanja k sosednjemu hrvaškemu narečju, in primerjalno vključitev že objavljenega gradiva iz ostalih slovenskih in iz sosednjih hrvaških narečij. Jagić je izpostavil neustrezen zapis in opis izgovora glasov in ugotavljal, da razvoj in povezanost jezikovnih pojavov nista vedno ustrezno interpretirana. ⁸⁵

Pivko je promoviral 7. julija 1905. Iz njegovih vpisnic je razvidno, da je na slovenski in germanski filologiji obiskoval vaje in seminarje še v zimskem semestru 1905/06. ⁸⁶ Nato je 18. junija in 4. oktobra 1906 na Dunaju opravil učiteljski izpit iz slovenščine kot glavnega predmeta in nemščine kot stranskega predmeta.

Po študiju se je Pivko zaposlil v Mariboru kot učitelj, najprej na državni gimnaziji (1906–1908) in nato na moškem učiteljišču (1908/09 do 1914). Ob splošni mobilizaciji leta 1914 je bil poklican v avstro-ogrsko vojsko. Njegova vojaška kariera je postala odmevna zaradi upora proti avstro-ogrski vojski in jugoslovanskega dobrovoljskega bataljona kapitana Pivka. ⁸⁷ Po vojni je spet začel poučevati na moškem učiteljišču v Mariboru, njegovo učiteljsko delo sta prekinila poslanska mandata 1925–1929 (poslanec v Narodni skupščini), in 1931–1935 (zastopnik mesta Maribor v svetu Dravske banovine). ⁸⁸ Ves čas od konca študija je bil kulturno in

81 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1850 (Rigorosenakt, RA 1850), Curriculum vitae.

82 M. Haberlandt je bil v svojem času pomemben mednarodno uveljavljen avstrijski etnolog, vendar so bila nekatera njegova dela zaznamovana z izrazito nacionalsocialistično noto.

83 Prim. UAW, Nationale, Pifko Ljudevit.

84 Prim. UAW, personalna mapa z doktorskimi akti št. 1850 (Rigorosenakt, RA 1850), ocena disertacije.

85 Prav tam.

86 Prim. UAW, Nationale, Pifko Ljudevit.

87 Podrobneje o Pivkovi medvojni karieri in nazorih prim. Janez J. Švajncer: O dr. Ljudevitu Pivku in njegovem delu. V: Ljudevit Pivko: *Proti Avstriji*. Ljudmila Pivkova: *Avstrijske ječe*. Maribor: Založba Obzorja, 1991, str. 9–19.

88 Prim. Iva Habjanič: Pivko, Ljudevit. V: *Spodnjepodravci*. Splet.

družbeno-politično dejaven, bil je aktiven v mariborskem sokolstvu, Zgodovinskem društvu, po vojni v mariborski Jugoslovansko-čehoslovaški ligi (1922–1930 njen predsednik), v Slovenski šolski matici, Zvezi kulturnih društev, 1923–1931 je bil član vodstva mariborske Posojilnice Narodnega doma, tajnik Narodnega sveta za Štajersko.⁸⁹ Od leta 1935 do smrti 29. marca 1937 je kot upokojeni profesor poučeval na državni realni gimnaziji v Mariboru.

Poleg avtobiografske literature je objavil dela o slovenski zgodovini, nekaj prispevkov s področja narodopisja, pisal o metodiki telovadbe v povezavi s sokolstvom ter družbenovzgojno in družbenopolitično literaturo, v manjši meri je pisal tudi prispevke o literaturi in kulturi. Umrli je v Mariboru leta 1937.

Sklep

Za slovenske študente dunajske filologije, ki so si za doktorat izbrali dialektološko temo, lahko ugotovimo, da v kasnejši bodisi znanstveni bodisi učiteljski in aktivni družbeno-politični karieri niso več našli možnosti in časa za raziskave, ki so se jim posvetili v doktoratu. Načrti o zajetju vseh slovenskih narečij, ki so si jih zastavljali Štrekelj, Oblak in Grafenauer, so bili času, ko so se hkrati postavljale metodološke podstave dialektologije, zgodovinske slovnice in etnologije, še neuresničljivi. Uresničiti so se mogli šele pod okriljem slovenskih znanstvenih ustanov, najprej v tridesetih let 20. stoletja z deli Frana Ramovša (*Dialektološka karta slovenskega jezika*, 1937; *Dialekti*, 1935, *Kratka zgodovina slovenskega jezika*, 1936) in njegovo zasnovno *Slovenskega lingvističnega atlasa* ter kasneje z raziskavami Jakoba Riglerja in Tineta Logarja. Predvsem pa je bila za razvoj slovenske dialektologije neobhodno potrebna metodološka in vsebinske podlaga, ki so jo v svojih raziskavah postavili Štrekelj, Oblak in Grafenauer. Iz njihovih raziskav so tudi zajemali kasnejši slovenski dialektologi v svojih temeljnih razpravah.

89 Prim. Franjo Baš: Pivko, Ljudevit (1880–1937). Splet.

Seznam virov in literature

Arhivski viri

NUK – Narodna in univerzitetna knjižnica, Rokopisna zbirka:

Zapuščina: Ms 1452: Štrekelj, Karel.

ZRC SAZU Inštitut za slovensko narodopisje

Štrekelj, Professorenakt (tipkopis vira iz Avstrijskega državnega arhiva, prepisal dr. Pavel Zdovc).

SI PAM – Pokrajinski arhiv Maribor:

1632: Štrekelj, Karel, osebni fond.

UAW – Archiv der Universität Wien (Arhiv Univerze na Dunaju):

Nationale (vpisnice): Grafenauer, Johann; Komljanec, Josef; Pifko, Ljudevit, Štrekelj, Karl.

Rigorošenakt (personalne mape z doktorskimi akti): št. 4342 (RA 4342: Johann Grafenauer); št. 1155 (RA 1155: Josef Komljanec); št. 1850 (RA 1850: Ludwig Pifko); št. 307 (RA 307: Karl Štrekelj).

Rigorošenprotokoll (zapisniki doktorskih izpitov): Grafenauer, Johann; Komljanec, Josef; Pifko, Ljudevit; Štrekelj, Karl.

UBW – Universitätsbibliothek Wien (Univerzitetna knjižnica na Dunaju):

Disertacije obravnavanih doktorskih kandidatov:

sig. D-13327: *Phonologie des Dialektes von Zloganje mit vergleichender Heranziehung anderer slovenischen Dialekte und besonderer Berücksichtigung der Betonung* (Komljanec, Josef).

Spletni viri in spletna literatura

Baš, Franjo; Pivko, Ljudevit (1880–1937). V: *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Splet. <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi431435/#slovenski-biografski-leksikon>>. (13. 8. 2018.)

Habjanič, Iva; Pivko, Ljudevit. V: *Spodnjepodravci.si*. Splet. <<http://www.spodnjepodravci.si/osebe/pivko-ljudevit/37/>>. (16. 8. 2018.)

Petrovič, Mira; Komljanec, Josip. V: *Spodnjepodravci*. Splet. <<http://www.spodnjepodravci.si/osebe/komljanec-josip/620/>>. (13. 8. 2018.)

Natisnjena literatura

- Bata, Klementina, idr., Dokumentacijski pregled arhivskog gradiva Odsjeka za etnologiju HAZU (Zbirka korespondencije). V: *Zbornik za narodni život i običaje*, let. 55, 2010, str. 377–451.
- Baudouin de Courtenay, Jan: Morphologie des Görzer Mittelkarstsdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse, von Dr. Karl Štrekelj. Wien 1887. V: *Archiv für slavische Philologie*, let. 10 (1887), zv. 1–2, str. 603–615.
- Debeljak, Tine: Dr. Ivan Grafenauer. V: *Slovenski jezik*, let. 4 (1941), str. 5–23.
- Dolinar, Darko: Literarni zgodovinar Karel Štrekelj. V: *Slavistična revija*, let. 61 (2014), št. 3, str. 447–460.
- Dolinar, Darko: Grafenauer, Ivan. V: Janko Kos, Ksenija Dolinar, Andrej Blatnik (ur.): *Slovenska književnost*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1996, str. 123.
- Dolinar, Darko: Karel Štrekelj in slovenska literarna zgodovina. V: Karel Štrekelj: *Zgodovina slovenskega slovstva III–IV*, ur. Matija Ogrin. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2014, str. 1211–1240.
- Dolinar, Darko: Štrekelj, Pypin in opredelitev literarne zgodovine. V: *Slavistična revija*, let. 45 (1997), št. 1–2, str. [247]–267.
- Glonar, Joža: Dr. Karel Štrekelj. V: *Ljubljanski zvon*, let. 32 (1912), št. 8, str. 409–416.
- Godini, Neva: Srednjekraška leksika v Štrekljevih časih in danes. V: *Slavistična revija*, let. 42 (1994), št. 2–3, str. [267]–273.
- Grafenauer, Bogo: Življenje in delo. V: Ivan Grafenauer: *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*. Celje: Mohorjeva družba, 1973, str. 225–309.
- Grafenauer, Ivan: A. V. Isačenko, Narečje vasi Sele na Rožu. Razprave Znanstvenega društva v Ljubljani, 16. Filološko-lingvistični odsek, 4. Učiteljska tiskarna v Ljubljani. 1939. 146 + 3 strani. V: *Čas. Revija Leonove družbe*, let. 33 (1938/39), št. 8–9, str. 280–283.
- Grafenauer, Ivan: Naglas v nemških izposojenkah v slovenščini. Donesek k zgodovini slovenskega naglasa. V: *Razprave Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani*, let. 1 (1923), str. 358–391.
- Grafenauer, Ivan: Über die Stellung des kärntnerslowenischen Volksliedes zum Volkslied der übrigen Slowenen. V: Karl M. Klier – Ivan Grafenauer: *Beiträge zur Volksliedforschung in Kärnten*. Klagenfurt: Geschichtsverein für Kärnten, 1967, str. 163–176.
- Grafenauer, Ivan: Zum Accente im Gailthalerdialekte. *Archiv für slavische Philologie*, let. 27 (1905), str. 195–228.
- Jankowsky, Kurt R.: The works of Ernst Wilhelm Brücke (1819–1892) and Johann N. Czermak (1828–1873). Landmarks in the history of phonetics. V: David Cram, Andrew R. Linn, Elke Nowak (ur.): *History of Linguistics 2: From Classical to Contemporary Linguistics*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1999, str. 241–256.
- K., F.: Dr. Josip Komljanec. *Koledar Družbe sv. Mohorja za navadno leto 1947*, 1947, str. 140–141.

- K[omljanec], J. B., 1896: Česka Akademija za vedo, slovstvo in umetnost. V: *Dom in svet*, let. 9 (1896), št. 5, str. [162].
- Komljanec, I. B.: Historicka mluvnice jazyka ceskeho. V: *Dom in svet*, let. 8 (1895), št. 5, str. 159.
- Komljanec, I. B.: Ilirizm; Izsledovanie po istorii horvatskoj literatury perioda vozroždenija. Platon Kulakovskij. V: *Dom in svet*, let. 8 (1895), št. 5, str. 159.
- Komljanec, J.: Česky katalog bibliograficky za rok 1895; Praha 1897. V: *Dom in svet*, let. 11 (1898), št. 7, str. 222.
- Komljanec, Josip: Istočniki dlja istorii slavjanskoj filologii. Tom II; Novija pis'ma Dobrovskago, Kopitara I drugih jugozapadnyh Slavjan. Trud. I. V. Jagiča. V: *Dom in svet*, let. 11 (1898), št. 7, str. 222–224.
- Komljanec, Josip: Prof. M. M. Hostnik: Ručnoj Russko-Slovinskij Slovar' in Kratka slovnica ruskega jezika, v: *Dom in svet*, let. 11 (1898), št. 15, str. 478–480.
- Koruza, Jože: Ivan Grafenauer kot literarni zgodovinar. V: *Jezik in slovstvo*, let. 26 (1980/81), št. 2, str. 45–50.
- Kropej, Monika: *Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001.
- Lenček, L. Rado: Štrekljeva pisma Janu Baudouinu de Courtenayju in Baudouinova Štreklju. V: *Slavistična revija*, let. 33 (1985), št. 1, str. [71]–100.
- Lešnjak, Simona: *Slovenski študenti na Dunaju in v Gradcu med letoma 1848 in 1918*: diplomsko delo. Ljubljana, 2011.
- Matičetov, Milko: Ivan Grafenauer. *Letopis SAZU za leto 1964*, let. 15 (1965). Ljubljana: SAZU, str. 65–71.
- Matičetov, Milko: Štrekljeva zapuščina in korespondenca s Francem Kramarjem: ob petdesetletnici smrti dr. Karla Štreklja. V: *Slovenski etnograf*, let. 15 (1962), str. 223–242.
- Matl, Josef: Ivan Grafenauer (1880–1964). V: *Südost-Forschungen*, let. 24 (1965), str. 259–262.
- Nahtigal, Rajko: Pisma prof. Ramovša od docenture do profesure. V: *Slavistična revija*, let. VIII (1955), str. 90–104, 232–246.
- Ogrin, Matija: Karel Štrekeljs Geschichte der slowenischen Literatur: Handschrift, Herausgabe und Einordnung in die slowenische Literaturwissenschaft. V: Ludwig Karničar, Andreas Leben (ur.): *Slowenen und Graz/Gradec in Slovenci*. Graz: Institut für Slawistik der Karl-Franzens-Universität, 2014, str. 219–229.
- Orožen, Martina: Pogled na slovensko narečno oblikoslovje od V. Oblaka do T. Logarja. V: Zinka Zorko, Mihaela Koletnik (ur.): *Logarjev zbornik. Referati s 1. mednarodnega dialektološkega simpozija v Mariboru*. Maribor: Slavistično društvo, 1999, str. 110–123.
- Orožen, Martina: Ramovševa oblikoslovno razvojna zasnova Morfologije slovenskega jezika. V: *Slavistična revija*, let. 42 (1994), št. 2/3, str. [313]–329.
- Plaschka, Richard G.: *Avantgarde des Widerstands. Modellfälle militärischer Auflehnung im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien – Köln – Graz: Böhlau, 2000.

- Pogačnik, Jože: Ivan Grafenauer in literarna zgodovina. V: Ivan Grafenauer: *Literarno-zgodovinski spisi*. Ljubljana: Slovenska matica, 1980, str. 5–45.
- Primorac, Jakša: Arhivska građa Odsjeka za etnologiju HAZU. V: *Zbornik za narodni život i običaje*, let. 55 (2010), str. 9–38.
- Stanonik, Marija: *Folkloristični portreti iz treh stoletij: od baroka do moderne*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012.
- Stanonik, Marija: Ivan Grafenauer – raziskovalec slovstvene folklore in prvi predstojnik ISN SAZU. V: *Slovstvena folkloristika*, let. 10 (2011), št. 1, str. 2–6.
- Stanonik, Marija: Ivan Grafenauer. Njegove kulturnohistorične in etnološkoprimerjalne raziskave (slovenske) slovstvene folklore. V: *Traditiones*, let. 40 (2011), št. 1, str. 11–114.
- Štrekelj, Karel: Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse. V: *Sitzungsberichte der philosophisch-historische Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*, let. CXIII (1886), št. 1, str. 377–496.
- Štrekelj, Karel: Phonologie des Görzer Mittelkarstdialektes. Erster Teil: Vocalismus. V: *Archiv für slavische Philologie*, let. 35 (1913), str. 130–150.
- Štrekelj, Karel: *Zgodovina slovenskega slovstva*, ur. Matija Ogrin. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2012–2014.
- Švajncer J., Janez: O dr. Ljudevitu Pivku in njegovem delu. V: Ljudevit Pivko: *Proti Avstriji*. Ljudmila Pivkova: *Avstrijske ječe*. Maribor: Založba Obzorja, 1991, str. 9–19.
- Toporišič, Jože: Die slovenische Dialektforschung. V: *Zeitschrift für slavische Philologie*, let. 30 (1962), št. 2, str. 383–416.
- Vovko, Andrej: Podružnice »Družbe sv. Cirila in Metoda« na Štajerskem, ustanovljene do leta 1907. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, let. 51 (16) (1908), št. 2, str. 351–402.
- Žejn, Andrejka: Ljudevit Pivko – tudi opazovalec in popisovalec ljudskega življenja na Ptujskem polju. V: *Časopis za zgodovino in narodopisje*, let. 89, n. v. 54 (2018), zv. 4, str. 114–145.
- Žejn, Andrejka: Znani in neznani dialektolog Karel Štrekelj, *Annales, Series Historia et Sociologia*, let. 29 (2019), št. 2, str. 171–186.